

De vaste commissie voor Veiligheid en Justitie heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd over initiatiefnota van het lid Van Wijngaarden over «Het Nederlands huwelijksrecht discrimineert niet: als vrouw of man ben je in Nederland, ongeacht je afkomst en religie, vrij om je liefdesleven zo in te richten als je wilt» (Kamerstuk 34 565, nr. 2).

De voorzitter van de commissie,
Ypma

Adjunct-griffier van de commissie,
Tielens-Tripels

Algemeen

De leden van de VVD-fractie hebben met veel belangstelling kennisgenomen van de initiatiefnota van het lid Van Wijngaarden over «Het Nederlands huwelijksrecht discrimineert niet: als vrouw of man ben je in Nederland, ongeacht je afkomst en religie, vrij om je liefdesleven zo in te richten als je wilt» (hierna: de initiatiefnota). Zij zijn het eens met de initiatiefnemer dat in het Nederlands burgerlijk huwelijksrecht de gelijkwaardigheid van man en vrouw een groot goed is. Deze leden kunnen zich vinden in de vijf beleidsvoorstellen die de initiatiefnemer doet. Dat neemt niet weg dat zij graag een aantal vragen willen stellen. Het eerste beleidsvoorstel heeft betrekking op het intensiveren van de handhaving van artikel 1:68 van het Burgerlijk Wetboek (BW) en van artikel 449 Wetboek van Strafrecht (Sr). Er moet beter op worden toegezien dat eerst voor de wet wordt getrouwd en pas daarna voor het geloof. Welke instanties in Nederland moeten daar beter op gaan toezien? Hoe zal dat vorm moeten worden gegeven? Op dit moment wordt de wet niet of niet voldoende gehandhaafd, in die zin dat het voorkomt dat er eerst een religieus huwelijk wordt gesloten voordat er een huwelijk voor de burgerlijke stand plaatsvindt. Wordt er, als er aangifte wordt gedaan, ook ingegrepen? Kunnen slachtoffers, zijnde personen die op de een of andere manier worden gedwongen aan een dergelijk huwelijk mee te werken, op dit moment rekenen op de steun van de overheid als zij daar om vragen? Gaarne een reactie van de initiatiefnemer op de gestelde vragen.

Voorts vragen de leden van de VVD-fractie of er voorbeelden zijn van zaken, waarbij mensen zijn veroordeeld voor het sluiten van een illegaal huwelijk, in die zin dat er niet eerst een huwelijksplechtigheid voor een ambtenaar van de burgerlijke stand heeft plaatsgevonden, maar er eerst een religieus huwelijk is gesloten. Zo ja, welke zaken betreft het? Komt het voor dat de overheid dan wel officiële instanties in Nederland een religieus huwelijk, dus zonder dat er tevens sprake is van een naar Nederlands recht burgerlijk huwelijk, erkennen dan wel daar naar handelen? Heeft de initiatiefnemer hier informatie over? Hoe kijkt hij hiertegen aan? Kan dit aspect in de verdere uitwerking van de initiatiefnota worden meegenomen? Gaarne een reactie van de initiatiefnemer hierop.

De leden van de VVD-fractie onderschrijven dat iedereen in Nederland zich aan de wet moet houden en dat beoefenaren van welke religie dan ook hier geen uitzondering op mogen vormen. Kan de initiatiefnemer aangeven hoe zijn voorstel zich verhoudt tot de scheiding van kerk en staat enerzijds en het belang van vrijheid van godsdienst anderzijds? Hoe weegt de initiatiefnemer deze twee belangen tegen elkaar af? Gaarne een reactie van de initiatiefnemer hierop. Het vijfde beleidsvoorstel gaat over hulp aan Nederlandse vrouwen die in het buitenland slachtoffer van huwelijksdwang worden. Deze leden zijn het zeer eens met het bieden van hulp aan deze vrouwen in nood. Hoe kunnen Nederlandse vrouwen die in het buitenland slachtoffer worden van huwelijksdwang worden geholpen? Kan de initiatiefnemer hierop ingaan? Het begrip huwelijk heeft een juridische en een maatschappelijke betekenis. Hoe verhouden beide betekenissen zich tot elkaar? In dit kader willen deze leden de initiatiefnemer een paar vragen stellen. Hoe beoordeelt de initiatiefnemer de volgende casus. Stel, er zijn twee personen die elkaar, in een zelf georganiseerde plechtigheid, het «ja-woord» geven, evenwel zonder dat er een ambtenaar van de burgerlijke stand bij aanwezig is. Wat is dan het verschil met de problematiek, zoals in de initiatiefnota geschetst? Wat als mensen geen burgerlijk huwelijk sluiten, maar wel een plechtigheid in een gebedshuis hebben, niet zijnde een godsdienstige plechtigheid, en zij zich

bewust zijn van het feit dat dit geen formeel Nederlands huwelijk naar burgerlijk recht is? Wat als mensen samen gaan wonen en dit bekrachtigen met een religieus ritueel? Gaarne ontvangen de aan het woord zijnde leden een reactie van de initiatiefnemer. Niet in alle delen van de wereld zijn de regels voor huwelijken zo neergelegd zoals in het Nederlands recht. Zo maakt het klassieke islamitische recht geen onderscheid tussen een burgerlijk en een religieus huwelijk. Hoe wordt in Nederland omgegaan met religieuze huwelijken die in het buitenland zijn gesloten? Worden deze huwelijken in Nederland erkend? Zo ja, hoe verhouden die huwelijken zich tot de Nederlandse wetgeving en tot de voorstellen in deze initiatiefnota? Gaarne krijgen de genoemde leden een reactie van de initiatiefnemer.

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de initiatiefnota. Zij maken zich zorgen over de mogelijke negatieve gevolgen van het sluiten van religieuze huwelijken. Het burgerlijk huwelijk waarborgt de gelijke positie van mannen en vrouwen. Daarom is de handhaving van artikel 1:68 BW en van artikel 449 Sr ook van belang. Juist omdat bij het sluiten van sommige religieuze huwelijken de gelijke positie van mannen en vrouwen niet is gewaarborgd. Temeer omdat het ontbinden van deze religieuze huwelijken vaak slechts exclusief op initiatief van de man kan of de toestemming van de man is vereist en dat daardoor een onwenselijke stap terug wordt gedaan in de gelijke positie van mannen en vrouwen. Daar komt nog bij dat een huwelijk volgens Nederlands burgerlijk recht niet altijd door de familie geaccepteerd wordt en dat de huwelijksdwang die daaruit volgt, leidt tot onvrijheid van en soms ook geweld tegen vrouwen. Deze leden vinden dat alles op alles moet worden gezet de rechten van deze vrouwen te waarborgen en hen te helpen in hun strijd voor vrijheid. De genoemde leden hebben daartoe enige vragen over de initiatiefnota.

De voorgenoemde leden vinden dat artikel 1:68 BW en artikel 449 Sr moeten worden gehandhaafd. Deze artikelen regelen dat geen godsdienstige plechtigheden zullen mogen plaatsvinden, voordat de partijen aan de bedienaar van de eredienst hebben doen blijken, dat het huwelijk ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand is voltrokken. De bedienaar van de godsdienst die in strijd met deze regel handelt is strafbaar. De initiatiefnemer geeft aan dat de handhaving van deze artikelen te wensen overlaat. Kan de initiatiefnemer beargumenteren waaruit blijkt dat beide artikelen momenteel onvoldoende worden gehandhaafd? Hoeveel bedienaars van een godsdienst zijn er in de afgelopen jaren vervolgd op grond van artikel 449 Sr? Wat is volgens de initiatiefnemer de reden dat artikel 1:68 BW en artikel 449 Sr momenteel onvoldoende worden gehandhaafd? Waar zit volgens de initiatiefnemer het knelpunt in de huidige handhaving van artikel 1:68 BW en artikel 449 Sr? De initiatiefnemer geeft voorts aan dat intensievere handhaving bijvoorbeeld zou kunnen plaatsvinden door undercoveracties op religieuze datingsites. Bedoelt de initiatiefnemer daarmee dat de politie zich voordoet als potentiële huwelijkskandidaat die wil trouwen zonder eerst een burgerlijk huwelijk te sluiten? Zo ja, hoe verhoudt dat zich met uitlokking en hoe moet dat in juridische zin worden gezien? Zo nee, wat bedoelt de initiatiefnemer dan met de undercoveracties op religieuze datingsites?

De initiatiefnemer stelt voor de reikwijdte van artikel 449 Sr uit te breiden van de bedienaar van een godsdienst naar eenieder die direct en uit vrije wil betrokken is bij het sluiten van een illegaal religieus huwelijk. Het gaat dan bijvoorbeeld om getuigen, degene die het huwelijk voltrekt en de gehuwden zelf. De leden van de PvdA-fractie vragen naar de juridische onderbouwing voor specifiek deze uitbreiding. Aangegeven wordt in de

initiatiefnota dat de wet uitgaat van de bedienaar van een godsdienst terwijl in islamitische kring lang niet altijd een religieuze voorganger noodzakelijk is. Ook iemand anders uit de gemeenschap zou kunnen zorgen dat een onwettig huwelijk tot stand komt. Deze leden zien dit als een potentieel knelpunt. Kan de initiatiefnemer aangeven of deze persoon momenteel wel of niet onder de definitie valt «bedienaar van een godsdienst» ex artikel 449 Sr valt? Waarom valt deze persoon wel of niet onder artikel 449 Sr? Kan de initiatiefnemer aangeven wie worden bedoeld met de omschrijving «eenieder die direct en uit vrije wil betrokken is bij het sluiten van een illegaal religieus huwelijk»? Vallen daar alleen de personen onder die direct nodig zijn voor het sluiten van het huwelijk of ook andere genodigden? De aan het woord zijnde leden kunnen zich voorstellen dat het uitbreiden ook kan leiden tot onwenselijke gevolgen. Indien bijvoorbeeld ook getuigen vallen onder artikel 449 Sr kan zich de situatie voordoen dat een getuige later naar voren zou willen komen maar dan zelf ook strafbaar is en zichzelf incrimineert. Dit zou juist kunnen leiden tot een rem op het aantal meldingen bij Veilig Thuis of de politie. Graag een reactie hierop van de initiatiefnemer. De initiatiefnemer stelt als tweede beleidsvoorstel voor een verhoging van de strafmaat. Waarom is gekozen voor een boete van de vierde categorie of een gevangenisstraf van zeven maanden? Ligt dit volgens de initiatiefnemer meer in het verlengde van andere vergelijkbare misdrijven? Waarom kiest de initiatiefnemer in zijn derde beleidsvoorstel voor het mogelijk maken van aangiftes op afstand, is dit noodzakelijk? Is dit ook mogelijk voor andere delicten in vergelijkbare gevallen? Ook beoogt de initiatiefnemer in zijn vierde beleidsvoorstel een speciale telefonische politie-hulplijn voor vrouwen die slachtoffer zijn van huwelijks-gevangenschap, -dwang, -verkrachting en -achterlating. De initiatiefnemer geeft aan dat daarmee in het Verenigd Koninkrijk goede resultaten zijn behaald. Kan de initiatiefnemer uiteenzetten waarom zo'n speciale hulplijn in zijn optiek nodig is en daarbij ook ingaan op de resultaten in het Verenigd Koninkrijk? Wat is de relatie tussen de beoogde politie-hulplijn en andere hulplijnen zoals Veilig Thuis?

De initiatiefnemer stelt voor in zijn vijfde beleidsvoorstel een Nederlandse Forced Marriage Unit op te richten die Nederlandse vrouwen, die in het buitenland slachtoffer worden van huwelijksdwang, hulp verlenen. Dit klinkt als een mooi plan. De leden van de PvdA-fractie hebben hier in het verleden ook aandacht voor gevraagd. Zij kennen de schrijvende gevallen. Is ten aanzien van deze problematiek niet evenveel succes te behalen door het verbeteren van de consulaire bijstand aan deze Nederlandse vrouwen? Graag een reactie van de initiatiefnemer hierop. Kan de initiatiefnemer uiteenzetten wat de resultaten zijn van deze Unit in het Verenigd Koninkrijk, waarom die daar is opgericht, hoe de Unit is gepositioneerd en welke investeringen zijn gepleegd? Dat er iets aan deze problematiek gedaan moet worden zijn de leden van de PvdA-fractie met de initiatiefnemer eens. Dit blijkt ook uit de moties die in het verleden mede door de leden van de PvdA-fractie zijn ingediend. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de motie (Kamerstuk 33 836, nr. 9) van de leden Yücel (PvdA), Karabulut (SP) en Van Wijngaarden (VVD) van 17 februari 2016 die de regering verzoekt onderzoek te doen naar het treffen van maatregelen, dan wel eventueel naar het aanpassen van wet- en/of regelgeving teneinde te voorkomen dat een vrouw gevangen blijft in een religieus huwelijk en de Kamer hierover uiterlijk in het najaar van 2016 te informeren. Hoe verhouden deze punten zich met de initiatiefnota? Hoe verhoudt de initiatiefnota zich tot de brieven (Kamerstuk 32 175, nr. 54 en 60) van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over zelfbeschikking?

De leden van de SP-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de initiatiefnota en complimenteren hem met zijn werk. Echter er leven nog wel enkele algemene zorgen en vragen, te beginnen met de constatering dat in de inleiding wordt gesteld dat de initiatiefnota slechts gaat om het beter handhaven en toepassen van de bestaande wet. Vervolgens worden er wel voorstellen gedaan de wettelijke mogelijkheden uit te breiden. Klopt het dat initiatiefnemer de huidige wet niet voldoende acht en de initiatiefnota om meer gaat dan de beleidsvoorstellen? De wet beter handhaven en toepassen is iets waar zij zich in kunnen vinden. Graag vernemen deze leden een uitgebreidere argumentatie op de stelling van de initiatiefnemer waarom zijn voorstellen géén extra financiële middelen behoeven. Gaat dit niet ten koste van andere prioriteiten? Waarom zou hiervoor geen extra capaciteit bij de politie en het Openbaar Ministerie (OM) nodig zijn? De initiatiefnota lijkt vooral een reactie te zijn op de praktijken die voorkomen binnen de islam. Heeft de initiatiefnemer ook zicht in hoeverre er ook sprake is van huwelijksdwang, polygamie en religieuze huwelijken zonder burgerlijk huwelijk buiten de islam? Indien dat niet het geval is, waarom is er dan vanuit gegaan dat dit bij andere religies niet het geval is? Ook is de aard van de voorstellen reactief, er wordt gehandeld nádat zich een van de kwalijke zaken heeft voorgedaan. Waarom zijn geen voorstellen gedaan ten aanzien van preventie van dergelijke situaties? Is de initiatiefnemer bereid daarop te reflecteren en deze ook in zijn initiatiefnota op te nemen teneinde een meer alomvattend voorstel te doen? Zo nee, waarom niet?

De leden van de SP-fractie zullen ingaan op elk van de vijf beleidsvoorstellen.

Goed handhaven en toepassen van artikel 1:68 BW is iets waar zij achter staan, zij het met de genoemde eerdere zorgen over hoe dat dan gedaan zal worden indien er geen extra financiële middelen beschikbaar komen. Heeft de initiatiefnemer nagedacht over de wijze waarop beter gehandhaafd kan worden? Waar schiet de overheid nu te kort? Deze leden staan in beginsel positief tegenover de uitbreiding van slechts de bedienaar van een godsdienst naar eenieder die direct en uit vrije wil betrokken is bij het sluiten van een illegaal religieus huwelijk. Immers, ook de man of familie die een vrouw dwingt illegaal te trouwen zou strafbaar kunnen zijn. De aan het woord zijnde leden willen graag een wat uitgebreidere visie ontvangen wie er in welke gevallen strafbaar zou zijn? Een strafverzwaring zou kunnen maar zij lezen vooralsnog niet waarom deze nodig zou zijn en waarom de straf dan een boete van de vierde categorie zou moeten zijn of een gevangenisstraf van zeven maanden. Hoe verhoudt deze voorgestelde strafmaat zich tot andere misdrijven en andere landen? Het idee aangifteprocessen snel en eenvoudig te laten verlopen is positief maar het digitale aspect hiervan roept bij hen vragen op. De zaken waar de initiatiefnota over gaat kunnen zeer heftig voor het slachtoffer zijn en het voelt wegens de gevoeligheid niet goed de aangifte van dermate ernstige zaken per internet af te handelen. Waarom wordt niet ingezet op een eenvoudiger en sneller aangifteproces waarbij het slachtoffer in één keer aangifte kan doen van bijvoorbeeld zowel verkrachting binnen het huwelijk, een onwettig huwelijk en leven in gedwongen isolement? Het idee voor een speciale telefonische politie-hulplijn is positief. Kan uitgebreider worden toegelicht waarom een aparte politiehulplijn nodig is? Is de politie momenteel niet in staat dit goed af te handelen? Graag een toelichting hierop van de initiatiefnemer. Nederlandse vrouwen die in het buitenland slachtoffer worden van huwelijksdwang moeten worden geholpen, dat onderschrijven de leden van de SP-fractie. Graag een overzicht hoe dat nu gedaan wordt en op welke wijze dit anders zou moeten. Is de consulaire hulp die zij krijgen bijvoorbeeld niet voldoende? Op welke manier wil de initiatiefnemer het team inrichten zodat het een toegevoegde waarde heeft bovenop de huidige praktijk? Het voorstel om deze hulp te betalen

uit het budget voor mensenrechtenprojecten in ontwikkelingslanden is volgens hen onwenselijk. Beter zou het zijn het bestaande consulaire budget uit te breiden. Dergelijke hulp mag wat deze leden betreft in ieder geval niet ten koste gaan van andere mensenrechtenprojecten. Immers, sommige van deze projecten zijn óók gericht op het voorkomen van huwelijksdwang en kindhuwelijken en het kan toch niet zo zijn dat initiatiefnemer letterlijk voorstaat om mensenrechten van de een in te ruilen voor mensenrechten van de ander? Graag een reactie van de initiatiefnemer.

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van onderhavige initiatiefnota. Zij onderschrijven de onwenselijkheid van het gedogen in Nederland van onwettige huwelijken, in het bijzonder zogeheten dwang, sharia- en kindhuwelijken. Dat strookt volgens deze leden niet met de wettelijke uitgangspunten en maatschappelijke opvatting over het huwelijk in onze democratische rechtstaat. Deze leden hebben enkele vragen aan de initiatiefnemer. Kan de initiatiefnemer een reflectie geven op de in 2015 door de Eerste Kamer aangenomen wetsvoorstellen (Wet tegengaan huwelijksdwang (Kamerstuk nr. 33488) en Uitvoering Verdrag Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Kamerstuk nr. 34 039)? Bestaat er overlap tussen deze wetten en de voorgestelde maatregelen in de initiatiefnota? Op welke punten gaat de initiatiefnemer in zijn nota verder dan hetgeen in deze wetten is neergelegd en besproken tijdens de plenaire behandelingen hiervan?

Hoe verhouden de uitgangspunten van initiatiefnemer, zoals verwoord in de initiatiefnota, zich tot de tegenstem van de fractie van initiatiefnemer bij de stemming over de motie Oskam (Kamerstuknr. 33 488, nr 11) bij de Wet tegengaan huwelijksdwang? In deze motie werd de regering verzocht bij de inwerkingtreding van deze wet, maximaal gebruik te maken van de mogelijkheden om gesloten kindhuwelijken nietig te verklaren en de Kamer te rapporteren over het aantal gevallen waarin dat is gelukt (<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2015Z18483&did=2015D37668>)

Graag vernemen zij hierop een reactie van de initiatiefnemer.

De leden van de CDA-fractie vragen of initiatiefnemer kan ingaan op de reikwijdte van het voorgestelde uitgangspunt namelijk dat gehuwden een boete opgelegd kunnen krijgen van de vierde categorie of een gevangenisstraf van zeven maanden. Zijn hierop uitzonderingen denkbaar? De voorgenoemde leden verwijzen in dat kader naar de door initiatiefnemer zelf genoemde situatie onder punt drie dat een vrouw slachtoffer is van verkrachting binnen het huwelijk, er sprake is van een onwettig huwelijk en de vrouw leeft in gedwongen isolement. Deelt initiatiefnemer de mening dat het onwenselijk is dat deze slachtoffers een boete opgelegd kunnen krijgen?

Kan de initiatiefnemer de successen beschrijven van de hulplijn in het Verenigd Koninkrijk en waarom de bestaande Nederlandse hulplijnen klaarblijkelijk niet volstaan in de praktijk om deze vrouwen te helpen? De leden van de CDA-fractie vragen de initiatiefnemer of hij de projecten en doelen limitatief kan opsommen die niet langer gefinancierd zouden worden als de 20 miljoen euro voortaan enkel besteed zou worden aan de door initiatiefnemer voorgestelde Nederlandse Forced Marriage Unit. Wat zijn de risico's daarvan met betrekking tot het voortbestaan van deze projecten en doelstellingen die daaraan ten grondslag liggen? Voelt initiatiefnemer niet veel meer voor een uitbreiding van dit budget indien hij tot een oprichting van een Nederlandse Forced Marriage Unit wil komen? Ook vragen deze leden naar de cijfermatige successen die de Forced Marriage Unit van het Verenigd Koninkrijk tot nu toe heeft geboekt.

Wellicht ten overvloede wijzen de leden van de CDA-fractie initiatiefnemer erop dat ook in het Wetboek van Strafrecht de gulden is vervangen door de euro. Initiatiefnemer geeft aan de handhaving door de politie te willen intensiveren en het aangifteproces verder te willen inrichten en stroomlijnen. Zij vragen de initiatiefnemer waar hij zijn mening op heeft gebaseerd dat deze extra taken door de politie met de bestaande middelen gerealiseerd kunnen worden. Is initiatiefnemer bekend met de problemen aangaande de reorganisatie, werkdruk, hoog ziekteverzuim en financiële krapte in het algemeen bij de nationale politie? Heeft hij adviezen ingewonnen hierover en zo ja, bij wie? Zo nee, is hij bereid alsnog met de nationale politie in gesprek te gaan om zich ervan te vergewissen dat zijn voorstel geen extra werklast betekent voor de politie en indien dat wel het geval blijkt te zijn, hoe groot die extra werklast is en hoe dit gefinancierd zal worden?

De leden van de D66-fractie hebben met voorzichtige belangstelling kennisgenomen van onderhavige initiatiefnota. Zij waarderen de inzet van initiatiefnemer om door middel van een initiatiefnota het gesignaleerde probleem aan de orde te stellen. De aan het woord zijnde leden onderschrijven het belang van het tegengaan van huwelijksdwang en het beschermen van de gelijkwaardigheid van man en vrouw. Deze leden zijn daarbij van mening dat initiatiefnemer hier voor een juiste balans tussen het strafrecht en de vrijheid van godsdienst kiest, maar kunnen zich niet aan de indruk onttrekken dat onderhavige initiatiefnota de nadruk legt op één enkele religie en vragen of het probleem niet breder is dan dat. Zij hebben enkele vragen over de initiatiefnota.

De leden van de D66-fractie lezen in het eerste beleidsvoorstel dat de initiatiefnemer van mening is dat artikel 1:68 BW intensiever gehandhaafd moet worden. Kan initiatiefnemer onderbouwen waaruit hij opmaakt dat dit thans onvoldoende gebeurt? Heeft hij zicht op de omvang van de overtredingen van dit artikel? Hoe vaak komt dit in Nederland voor? Initiatiefnemer noemt daarbij als voorbeeld teneinde beter te handhaven undercoveracties bij religieuze datingsites, in de praktijk vaak islamitische. Waarop baseert initiatiefnemer de aanname dat dit vaak islamitische praktijken zijn? Zijn er voorbeelden van andere religies waar de door initiatiefnemer geschetste praktijken voorkomen? Waarom is de initiatiefnemer van mening dat deze intensievere handhaving door het doen van undercoveracties binnen het bestaande politieapparaat en middelen past? De aan het woord zijnde leden merken op, dat undercoveracties en de stappen die daaruit voortkomen, intensievere handhaving zal immers moeten leiden tot meer opsporing en vervolging, het doel van de initiatiefnota, en redelijkerwijs tot lastenverzwaring bij de politie en het OM zal moeten leiden. Kan de initiatiefnemer hierop ingaan?

De leden van de D66-fractie vragen met betrekking tot het tweede beleidsvoorstel over het uitbreiden van artikel 449 Sr het volgende. Hoe verhoudt het uitbreiden van de reikwijdte van het artikel van de bedienaar van een godsdienst naar eenieder die direct en uit vrije wil betrokken is bij het sluiten van het huwelijk zich, tot de zorgvuldige bewijsvoering die is neergelegd in het Nederlandse strafrecht? Hoe kan volgens de initiatiefnemer bewezen worden dat iemand direct en uit vrije wil betrokken is bij het sluiten van het huwelijk? Wat verstaat de initiatiefnemer onder «direct betrokken»?

De aan het woord zijnde leden wijzen erop dat in 2013 een wetwijziging is doorgevoerd waarmee de dwangbepaling van artikel 284 Sr. is aangescherpt en de rechtsmacht is uitgebreid, teneinde de mogelijkheden tot de strafrechtelijke aanpak van huwelijksdwang te verruimen. Kan de initiatiefnemer aangeven wat daar het resultaat van is geweest? Zo nee, is

het niet cruciaal dit eerst te onderzoeken voordat overgegaan wordt tot een strafverzwaring, zoals de initiatiefnemer voorstelt?

De leden van de D66-fractie twijfelen namelijk aan de relatief hoge strafverzwaring van vier- tot vijfmaal dan thans het geval is. Initiatiefnemer geeft aan dat de voorgestelde strafmaat beter past bij de inbreuk die wordt gemaakt op de gelijkwaardigheid van man en vrouw. Kan initiatiefnemer dit onderbouwen door andere voorbeelden van delicten waar inbreuk wordt gemaakt op de gelijkwaardigheid van man en vrouw en een vergelijkbare strafmaat van toepassing is? Waarom kiest de initiatiefnemer specifiek voor deze verhoging? Wat is momenteel de huidige gemiddelde strafmaat voor overtreding van artikel 449 Sr.? Heeft initiatiefnemer aanwijzingen vanuit de rechterlijke macht dat zij gedwongen is aag te straffen door de bestaande strafmaat?

Initiatiefnemer stelt in het vierde beleidsvoorstel voor een speciale telefonische politie-hulplijn in te roepen, maar ziet ook hier geen lastenverzwaring. Onder welke instantie zou een dergelijke hulplijn komen te vallen? Hoe vaak wordt momenteel gebruik gemaakt van bestaande hulplijnen, zoals Meld Misdaad Anoniem, door slachtoffers van huwelijkse gevangenschap, -dwang, -verkrachting en -achterlating? Waarom is initiatiefnemer van mening dat de bestaande faciliteiten zoals Meld Misdaad Anoniem ontoereikend zijn?

De leden van de D66-fractie zijn het met initiatiefnemer eens, zoals in het vijfde beleidsvoorstel verwoord, dat meer aandacht besteed moet worden aan Nederlandse vrouwen die in het buitenland slachtoffer worden van huwelijksdwang. Waarom is de initiatiefnemer van mening dat hiervoor een nieuw instituut opgericht moet worden? In hoeverre zijn volgens initiatiefnemer de huidige mogelijkheden, die bijstand en consultatie via de Nederlandse ambassades in het buitenland kunnen bieden, onvoldoende en uitgeput? Ook twijfelen deze leden aan het voorstel van initiatiefnemer dat het budget dat thans bestemd is voor mensenrechtenprojecten in ontwikkelingslanden, met de komst van de een Forced Marriage Unit bestemd wordt voor de Nederlandse vrouwen in het buitenland. Hoewel zij niet negatief tegenover een Forced Marriage Unit staan, wijzen zij erop dat ontwikkelingshulp ook bedoeld is ter verbetering van vrouwenrechten in landen waar de positie van de inheemse vrouwen zelf kwetsbaar is. Uit welk begrotingsartikel wordt het budget voor een Forced Marriage Unit overgeheveld? Welke bestaande ontwikkelingshulp-programma's zullen hiervoor moeten inleveren?

De leden van de D66-fractie merken voorts op dat over huwelijkse gevangenschap in Nederland schrikbarend weinig bekend is. Onderzoek naar etnische bevolkingsgroepen waarin huwelijkse gevangenschap voorkomt is gefragmenteerd en er zijn geen objectieve cijfers over de omvang van het probleem. Het probleem is naar de mening van deze leden grotendeels onzichtbaar terwijl vrouwen ook in Nederland te maken krijgen met agressie, geestelijke of lichamelijke mishandeling, chantage, vrijheidsberoving, depressie en financiële problemen. Zij missen echter voldoende onderzoek naar huwelijkse gevangenschap in Nederland om stappen te kunnen zetten richting een oplossing. Hiermee kunnen mogelijk effectieve interventies ontwikkeld worden door middel van voorlichting en hulpverlening aan deze groep kwetsbare vrouwen. Deelt de initiatiefnemer de mening dat huwelijkse gevangenschap ook in Nederland meer moet worden onderzocht en aangepakt door middel van voorlichting en hulpverlening? Is hij bereid dit op te nemen in onderhavige initiatiefnota?

De leden van de CU-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de initiatiefnota. Voor hen is het huwelijk een heilig verbond, dat regulering door de overheid ontstijgt. Ten principale is het huwelijk van die regulering dus niet afhankelijk. Tegelijkertijd onttrekt het zich daar in onze samenleving niet aan: het huwelijk heeft een maatschappelijke betekenis. Het uitgangspunt dat de burgerlijke huwelijksvoltrekking en de religieuze huwelijksbevestiging met elkaar verbonden zijn geeft daar uitdrukking aan. Dat de wetgever bepaalt dat een huwelijk eerst ten overstaan van een ambtenaar van de burgerlijke stand dient te worden voltrokken, alvorens het is toegestaan die met een godsdienstige plechtigheid te bezegelen, hangt samen met de scheiding van kerk en staat en onderscheidt ons van landen waarin kerk en staat nog verweven zijn, zoals in het Verenigd Koninkrijk. Tegelijkertijd neemt daarmee het gewicht van de burgerlijke huwelijksluiting toe, nu die een essentieel onderdeel is geworden van de totstandkoming van een huwelijksverbond tussen twee mensen. Deze leden menen daarom net als de initiatiefnemer dat het van belang is op te treden tegen huwelijken die enkel met een godsdienstige plechtigheid tot stand komen. Daarmee ontstaat onder de huidige regeling immers een discrepantie tussen de maatschappelijke en religieuze werkelijkheid, die niet past bij het huwelijk en is ook maatschappelijk onwenselijk. Zij vinden het bovendien net als de initiatiefnemer van belang op te treden tegen schijnhuwelijken en het onrecht dat daaruit kan voortkomen. Zij hebben wel de nodige bedenkingen bij zowel de formuleringen als de concrete voorstellen uit de initiatiefnota. Over de belangrijkste daarvan stellen zij de volgende vragen.

De leden van de CU-fractie onderschrijven uiteraard het grote belang dat de initiatiefnemer aan de huwelijksvoltrekking blijkt te hechten. Het belang is volgens de initiatiefnemer zelfs «kardinaal», wat in het licht van het punt dat de initiatiefnemer in deze initiatiefnota tracht te maken wellicht weer wat teveel gezegd is. Tegelijkertijd neemt het aantal losse samenlevingsvormen toe en bepleiten met name liberalen daarin ook maximale vrijheid. Deze leden vragen hoe een pleidooi voor handhaving van artikel 1:68 BW en artikel 449 Sr. zich verhoudt met de toename van de gewoonte om in andere vormen samen te wonen? Is het voor de initiatiefnemer denkbaar dat de totstandkoming van lossere samenlevingsvormen gepaard gaat met een religieuze ceremonie? Zo ja, op welke wijze? In welke gevallen gaat het volgens de initiatiefnemer om een echte huwelijksceremonie en in welke gevallen niet? Is dat afhankelijk van de naam die deelnemers aan de ceremonie daaraan geven of ook van andere factoren? De genoemde leden merken op dat het met name onder bepaalde groepen moslims gebruikelijk is enkel religieus te trouwen. Dat kan vrouwen extra kwetsbaar maken voor huwelijksdwang en moet worden aangepakt. Maar veel vrouwen kiezen er ook vrijwillig voor, bijvoorbeeld omdat het gebruikelijk is dit zo te doen. Deelt de initiatiefnemer de mening dat ook dit onwenselijk is, in het licht van de geldende wetgeving, omdat het de positie van vrouwen op een later moment alsnog kwetsbaar kan maken? Deze leden vragen voorts waarom de initiatiefnemer geen voorstellen doet om de wettelijke voorwaarden rond het sluiten van huwelijken ook glashelder te maken bij gemeenschappen waarin de praktijk daar vaak haaks op staat? Bijvoorbeeld door gerichte voorlichting? Is hij bereid dergelijke voorstellen alsnog aan zijn initiatiefnota toe te voegen?

De leden van de CU-fractie vragen wat de rol van gemeenten zou moeten zijn in het aanpakken van informele huwelijken, aangezien voor de gemeenten in de huwelijksvoltrekking een bijzondere rol is toegedicht? Kan worden toegelicht welke verantwoordelijkheden gemeenten volgens de initiatiefnemer hebben in de aanpak van dergelijke huwelijken? Zij merken op dat volgens de initiatiefnemer niet het geloof, maar de

Nederlandse wet op de eerste plaats komt aangaande het huwelijk. Kan de initiatiefnemer dat toelichten? Is de initiatiefnemer van mening dat de huidige mogelijkheden om op te treden tegen schijnhuwelijken en enkel religieus gesloten huwelijken voldoende zijn benut in de achterliggende jaren? Zo nee, waarom meent hij dan toch dat het nodig is extra mogelijkheden voor handhaving toe te voegen?

De leden van de CU-fractie lezen dat de initiatiefnemer voorstelt met undercoveracties op religieuze (in de praktijk vaak islamitische) datingsites overtredingen van de genoemde artikelen wilt opsporen. Zij kunnen zich daar weinig bij voorstellen. Kan de initiatiefnemer duidelijk maken hoe undercoveracties op datingsites zouden moeten bijdragen aan het beter handhaven van de wet rond schijnhuwelijken? Hoe verlopen dergelijke acties? Welke strafbare feiten zouden in dit kader op die datingsites zelf vast te stellen zijn? Aan hoeveel undercoveragenten denkt de initiatiefnemer dan? De aan het woord zijnde leden merken op dat de initiatiefnemer pleit voor uitbreiding van de strafbaarstelling in artikel 449 Sr. Kan de initiatiefnemer aangeven hoeveel bedienaren de afgelopen jaren zijn veroordeeld in Nederland? Kan de initiatiefnemer uitleggen waarom hij van mening is dat bij uitbreiding van de strafbaarstelling van mensen, die minder duidelijk de bedienaar van de religieuze ceremonie zijn, de handhaving van het verbod effectiever kan worden? Kan hij uitleggen wat het bereik is van de uitbreiding die hij voorstelt? Geldt dit voor iedereen die aanwezig is bij een dergelijke ceremonie? Voor iemand die een rol heeft in de ceremonie? Graag een verduidelijking van dit voorstel.

De leden van de CU-fractie merken voorts op dat de initiatiefnemer voorstelt het budget van 20 miljoen euro voor mensenrechtenprojecten dat Nederland uitgeeft in de eerste plaats uit te geven aan de bescherming van slachtoffers van huwelijksdwang. Hoewel deze leden het belang van een goede bescherming van deze slachtoffers onderschrijven, ontgaat hen de dragende redenering onder het voorstel om die bescherming ten koste te laten gaan van andere prioriteiten, zoals de bescherming van kinderrechten, het aanpakken van kinderprostitutie en het beschermen van godsdienstvrijheid. Kan de initiatiefnemer aangeven waarom hij toch deze keuze maakt? Is het niet beter extra middelen voor ontwikkelingssamenwerking beschikbaar te stellen, zodat de bescherming van slachtoffers van huwelijksdwang kan worden geïntensiveerd, zonder dat dit ten koste gaat van andere belangrijke prioriteiten?